Työterveyslaitos

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta LAUSUNTO 1/2

TyV@eduskunta.fi

Lausuntopyyntönne 8.10.2021 /Asia: VNS 6/2021 vp Valtioneuvoston selonteko kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista

LAUSUNTO VALTIONEUVOSTON SELONTEOSTA KOTOTUTUMISEN EDISTÄMISEN UUDISTAMISTARPEISTA TYÖLLISTYMISEN JA TYÖELÄMÄN NÄKÖKULMISTA

Työterveyslaitos katsoo, että selonteossa esitetyt suuntaviivat ja ehdotetut toimenpiteet kotouttamisen uudistuksesta edistävät kotouttamisen aiempaa parempaa kytköstä työelämään sekä työelämässä tarvittavan osaamisen kehittämiseen ja näin myös maahan muuttaneiden työmarkkinavalmiuksia ja työllistymistä.

Esitetyt muutosehdotukset kotoutumisohjelmaan ja sen nopeutetusta ja tehostetusta läpiviemisestä sekä peruspalveluiden ja yleisen koulutusjärjestelmän kehittämisestä, tukevat onnistuessaan kotoutumista toivotulla tavalla, palvellen sekä yksilöitä että työelämää.

Nopeutetun kotoutumisajan osalta haluamme kuitenkin tuoda esiin, että toimienpiteiden ja eri tahojen yhteistyön suunnittelussa on syytä varmistaa, että niiden osalta, joille kotoutumisjakso syystä tai toisesta jää liian lyhyeksi, kaavailtu mahdollisuus pidennettyyn kotoutumisaikaan tosiasiallisesti toteutuu. Tämä on oleellista niin yhteiskunnasta ja työelämästä syrjäytymisen riskin vähentämiseksi kuin maahan muuttaneen hyvinvoinnin näkökulmasta.

Esitetyt toimenpiteet ottavat nykyistä paremmin huomioon maahan muuttaneiden yksilölliset tarpeet ja erilaiset elämäntilanteet, mikä edesauttaa kotoutumisen tavoitteiden saavuttamista. Selonteossa esitetyt toimenpiteet ohjauksen ja neuvonnan vakinaistamisesta ja vahvistamisesta edistävät myös työhön ja opiskelemaan maahan muuttaneiden kotoutumista. Kaiken kaikkiaan katsomme, että ehdotetut toimenpiteet ottavat nykyistä paremmin huomioon eri maahanmuuttajaryhmät, myös haavoittuvassa asemassa ja hyväksikäytön vaarassa olevat. Maahanmuuttajataustaisen naisten sekä työvoiman ulkopuolella olevien ja vaikeasti saavutettavien, kuten kotona lapsiaan hoitavien äitien, kotouttamisen ja työllistymisen edistämisen osalta kannatamme ehdotettuja toimenpiteitä, mutta jäimme kuitenkin kaipaamaan konkreettisempia ja pidemmälle suunniteltuja toimenpide-ehdotuksia.

Ehdotetut suunnitelmat ja toimenpiteet maahan muuttaneiden suomen/ruotsin kielen paremman oppimisen osalta ovat kannatettavia ja edistänevät esimerkiksi kotoutumiskoulutukselle asetetun kielitaitotavoitteen saavuttamista nykyistä paremmin. Kannatamme kototutumiskoulutuksen rinnalle kehitettävää avoimesti ja maksutta saatavilla olevaa digitaalista kielen oppimisen kokonaisuutta. Tämä tukisi myös tällä hetkellä työvoimakoulutuksena tarjottavan kotoutumiskoulutuksen ulkopuolelle jäävien suomen/ruotsin kielen oppimista ja mahdollistaisi kielitaidon kehittämistä jo ennen Suomeen muuttoa. Erityisen tärkeänä näemme panostamisen eri keinoihin, joilla työpaikolla tapahtuvaa suomen/ruotsin kielen oppimista tuetaan. Näitä keinoja ei mielestämme ole ehdotuksissa riittävissä määrin otettu huomioon.

Julkisen sektorin kielitaitovaatimukset, kuten ns. virkamiesruotsin vaatimus, ovat omiaan sulkemaan maahan muuttaneiden mahdollisuuksia työllistyä. Selonteossa ei kuitenkaan oteta kielitaitovaatimuksiin kantaa ja näkemyksemme mukaan niihin tulisi kiinnittää huomiota. Työelämän vastaanottavuutta tulisi parantaa myös kielivaatimusten osalta, kuitenkaan vaarantamatta ruotsinkielisen väestön palvelujen saatavuutta ja laatua.

Näemmekin hyvänä sen, että selonteon ehdotuksissa ruotsinkielisen kotoutumiseen vahvistaminen on huomioitu.

Selonteossa otetaan kantaa myös työelämän vastaanottavuuteen. Tätä on tähdellistä parantaa, jotta maahan muuttaneet työllistyvät, työllistyvät osaamistaan vastaaviin tehtäviin, ja heillä on yhdenvertaiset mahdollisuudet edetä urallaan sekä kokea osallisuutta työssään ja työpaikallaan. Työhön osallistuminen on Suomessa merkittävä yhteiskuntaan integroitumisen edistäjä. Syrjinnän, rasismin ja epäoikeudenmukaisuuden kokemukset työssä heikentävät tutkitusti myös työkykyä ja hyvinvointia. Työelämän ja yhteiskunnan vastaanottavuuden parantaminen on oleellista myös, jotta Suomeen halutaan riittävässä määrin tulla töihin, eli työperäisen maahanmuuton edistämiseksi. Työelämän vastaanottavuutta kehitetään hallituksen käynnistyneellä työelämän monimuotoisuusohjelmalla, jonka toimenpiteillä pyritään lisäämään työnantajien tietoisuutta monimuotoisuuden hyödyistä sekä parantamaan työnantajien monimuotoisuus- ja inklusiivisuusosaamista sekä rekrytointiosaamista. Työelämän vastaanottavuutta pyritään parantamaan myös poikkihallinnollisen Talent Boost -toimenpideohjelman puitteissa, myös erilaisin konkreettisiin toimin. Yhteiskunnan vastaanottavuutta pyritään parhaillaan edistämään hallitusohjelmaan perustuvalla rasismin vastaisella toimintaohjelmalla. Näitä ja vastaavia toimia on syytä jatka, kuten selonteossa ehdotetaan.

Myös Työterveyslaitoksessa on panostettu työelämän vastaanottavuuden edistämiseen. Olemme esimerkiksi kehittäneet ja tänä vuonna julkaisseet työpaikoille suosituksia rekrytointikäytäntöjen kehittämiseksi yhdenvertaisuutta ja monimuotoisuutta edistäviksi.

Työelämän vastaanottavuutta voitaisiin kehittää myös kannustimilla. Nykyinen palkkatuki työttömien palkkaamiseen on työllisyyspoliittinen kannuste. Kaavailtu uudistus palkkatukeen edesauttaa yritysten mahdollisuutta palkata maahan muuttaneita ja myös jo kotoutumiskoulutuksen aikana. Eri kannustimien kokeilua ja käyttöönottoa voisi kuitenkin pohtia ja niitä hyödyntää enemmänkin työelämän monimuotoisuuden lisäämiseksi.

Selonteossa viitataan joissakin kohden tavoitteiden ja toimenpiteiden osalta (esim. naisten työllisyyden parantaminen) EU-rahoitteisilla hankkeilla toteutettavaan toimintaan. EU-rahoitteisilla hankkeilla onkin Suomessa edistetty maahan muuttaneiden kotoutumista, työllistymistä ja kielen oppimista sekä työelämän vastaanottavuutta. Tavoitteiden saavuttamisessa ei kuitenkaan tulisi liiaksi turvautua hankkeissa tehtävän toiminnan varaan. Ensinnäkin hankkeissa kehitetyillä malleilla ja toimintavoilla ei välttämättä ole pitkäaikaisia vaikutuksia hankkeiden päätyttyä, vaikka näiden toimintojen juurruttamiseen ja levittämiseen hankkeissa kiinnitettäisiinkin huomiota. Tärkeää olisikin kohdistaa huomiota sen varmistamiseen, että hyviksi arvioidut toimenpiteet saisivat riittävän jatkuvuuden. Toiseksi haluamme tuoda esiin, että eri toimintamallien toimeenpanon ja levittämisen tulisi perustua tutkittuun tietoon toimenpiteiden vaikuttavuudesta.

Barbara Bergbom
Johtava asiantuntija

Antti Koivula
Pääjohtaja